

אדרברה בערותיך

גליון מס'

104

שבת פרה

ט"ז אדר תשפ"ג

פרשת כי תשא

מצות כבוד ועונג שבת

"כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש" (לא, יז). במשנה ברורה (סימן ר"ג סק"ב) כתב: "וטוב שיאמר על כל דבר שקונה זהו לכבוד שבת, כי הדיבור הוא פועל הרבה בקדושה".

יש נוהגים בשבת לפני כל מאכל שאוכלים בסעודה אומרים: "לכבוד שבת קודש". ומצינו במדרש מקור למנהג זה, במגילת אסתר (פ"ג פ"ח) כתוב שהמן קטרג על כלל ישראל לפני אחשוורוש ואמר: "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים בכל מדינות מלכותך ודתיים שונות מכל עם ואת דתי המלך אינם עושים ולמלך אין שווה להניחם". ובמדרש מבאר את טענותיו של המן וז"ל: "דבר אחר, ישנו עם אחד אמר ליה שניהון רברבן [שיניים שלהם הם גדולים, כלומר שאוכלים הרבה וכמו דמפרש, (עץ יוסף)]. שאוכלים ושותים ואומרים עונג שבת עונג יום טוב וכו'".

עונג שבת וכבוד שבת

והנה לשון המדרש הוא שאומרים בסעודה "עונג שבת, עונג יו"ט", ונראה שלשון זו יותר מדוקדקת מהלשון "לכבוד שבת ולכבוד יו"ט", דהנה ברמב"ם בהלכות שבת בפרק ל' מבאר מהו **כבוד שבת** ומהו **עונג שבת**, וכתב: "איזהו **כבוד**, זה שאמרו חכמים שמצווה על אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת, מפני כבוד השבת וכו', ומכבוד השבת שילבש כסות נקיה וכו'. וצריך לתקן ביתו מבעוד יום מפני כבוד השבת, ויהיה נר דלוק ושולחן ערוך ומטה מוצעת שכל אלו לכבוד שבת הן וכו'. איזה הוא **עונג**, זה שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת הכל לפי ממונו של אדם, וכל המרבה בהוצאת שבת ובתיקון מאכלים רבים וטובים הרי זה משובח וכו'".

מבואר ברמב"ם שהמצווה **לאכול** בשבת היא מדיני "עונג שבת", ודין **כבוד** שבת הוא לתקן את עצמו ואת מלבושיו ואת ביתו שיהא נאה ומתוקן בשבת, אבל **אכילת** מאכלים משובחים בשבת היא מדיני **עונג** שבת ולא מדיני כבוד שבת. וממילא כאשר אוכלים בשבת את מאכלי השבת, יותר היה מתאים לומר לכאורה שאוכל כן **לעונג** שבת, כי המצווה לאכול את התבשילין בשבת היא מדיני עונג שבת ולא מדיני כבוד שבת.

המשנה ברורה שכתב: "וטוב שיאמר על כל דבר שקונה זהו **לכבוד** שבת", מדבר על קניית התבשילים לפני שבת, וכאשר קונה ומכין את התבשיל לפני שבת הוא מקיים גם דין **כבוד** שבת, שמכבד את השבת בזה שיהא לו מאכלים משובחים בשבת וכך יוכל לקיים מצוות עונג שבת בשבת. אבל **האכילה** בשבת עצמה בשבת היא מדיני "עונג שבת" וממילא יותר מדוקדק הלשון לומר "עונג שבת", מאשר לשון "לכבוד שבת". (שלמים מציון)

והנה במסכת קידושין (מא, ע"א) אמר רב יוסף: מצווה בו יותר מבשלוחו; כי הא דרב ספרא מחרין רישא, רבא מלח שיבוטא.

ויש שהוכיחו מגמרא זו דדין זה של מצוה בו מיותר משלוחו נאמר אף בהכשר מצוה ולא רק בעשיית המצוה עצמו, דהרי הדוגמאות שהביאה הגמרא זה שהאמרואים הכינו והכשירו את המאכלים עבור מצות סעודת שבת. אומנם לפי הרמב"ם הנ"ל יש לדחות ד"ל דהכנה שמכינים בערב שבת עבור צרכי השבת הוא מצוה בפני עצמו של 'כבוד שבת' וממילא מלבד מה שמכין למצוות 'עונג שבת' יש גם בהכנה זו מצוה מצד עצמה, והוא, מצות 'כבוד השבת' ואין מכאן ראיה שגם בהכשר מצוה אמרין מצוה בו יותר מבשלוחו.

***

אין עונשין אלא אם כן מזהירין

'כל העשה מלאכה ביום השבת מות יומת'. (לא, טו). היה מעשה אצל הרב **מסינעט**, ביום בהיר באמצע השבוע ביקש ממשמשו: 'הבא לי את השטר'ימל והקפטן, ברצוני להתלבש בבגדי שבת הללו'. השמש נבהל מאוד, 'אין ברית היום ואין חופה?!' אל תשאל שאלות הבא לי את בגדי שבת'. לא היתה לו ברירה, הביא והרב לבש את הבגדים, התישב ושב לתלמודו, **לפתע** נשמעת דפיקה על הדלת, יהודי מארצות אשכנז ביקש להיכנס. השמש פתח לו את הדלת, האיש הסתכל על הרב והתחיל לצעוק **זה הוא זה הוא** והתעלף על המקום.

הוציאו אותו החוצה, מה קרה? התענינו הגבאי ובני הבית, והוא סיפר: אבי היה יהודי ירא שמים, ראש הקהילה בעיירה שלנו, וגם עשיר גדול. פרנסתו היתה מבית חרושת ענק של אריגה. אבא הזקין ונהיה חולה. והלך ונחלש, ואני טיפלתי בו במסירות, ודאגתי לכל צרכיו.

תמיד שמעתי אותו נאנח, והבחנתי שזה לא מהחולי שלו, אלא מדאגה, ושאלתי מדוע אתה נאנח, הייתי שואל והוא לא ענה, ראיתי שהוא כבר נוטה למות, התחננתי 'אני רוצה לשאול אותך שתי שאלות', ראשונה: על מה אתה נאנח כ"כ הרבה? שנית: מה יהיה עם בית המסחר שלך?.

ענה לו אביו יש לי תשובה אחת על שתי השאלות: אני נאנח על כך שאתה מחלל שבת, ואני לא מעוניין שהמפעל יעבור אליך, לכן רצוני להזמין עו"ד ולחתום בפניו שכל רכושי ילך לצדקה, ואני עושה זאת בדעה צלולה. האבא צדק, כי אכן לא שמרתי שבת.

נבהלתי מאוד שכזה רכוש אני הולך לאבד. אבא חזר ואמר לי בכאב, אין רצוני שהמפעל יהיה בידי מחלל שבת. הבן שלו אמר, אבא אתה משאיר אותי בלי כלום?, אני מבטיח שלא אחלל שבת. אבא שמח אבל אמר 'זה לא מספיק אני רוצה תקיעת כף, שלא רק שלא תחלל שבת אלא תבטיח לי שכל יום שיש בשעה **שתיים עשרה** תסגור את המפעל, דקה לא יותר מאוחר!

חשבתי לעצמי מה אכפת לי הרי אני נשאר בלי כלום, ומילא אסגור בשתיים עשרה. נתתי לו **תקיעת כף**, והאבא נפטר. ואכן עמדתי בדיבורי וכולם ידעו שבימי שיש בשעה אחת עשרה כבר

השבת. אבל התוספת שבת לפניו ואחריה, את זה מקדשים ישראל והם הנותנים לה את הקדושה, וממילא השבת היא גם בבחינת מקבל.

ולכן בליל שבת שאז מקדימין לקבל שבת מבעוד יום, וכמו שמצינו אצל, 'רב צלי של שבת בערב שבת' (ברכות כז, ע"ב), ועל כן, אומרים 'וינוחו בה', להורות שאז השבת היא בבחינת מקבל, כי ישראל קדשוהו בתוספת. **וביום השבת** שזהו עיצומו של יום, אומרים 'וינוחו בו' שאז השבת בבחינת זכר המשפיע את הקדושה, **ובמנחה** יש בה תרתי הן בבחינת זכר מעיצומו והן בחינת נקבה שהיא התוספת שמוסיפין ביציאתו וע"כ אומרים 'וינוחו בם' הן זכר והן נקבה.

[ושמעתי מאבי מורי שליט"א, בשם הספה"ק, שהנה שבת **בגימטריא, שבע מאות ושתיים**. וכל שעה בשבת קודש היא כנגד שם הוי"ה, וכדי להגיע למנין שבת, עלינו לשמור ולהכפיל לעשרים ושבע שעות, שהם הוי"ה כפול עשרים ושבע שעות של שבת ותוספת שבת, נגיע לתוצאה של שבע מאות ושתיים כמנין שבת.

***

החילוק בין יעשה לתעשה ובין שבת לשבת שבתון

"ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון..." (לא, טו). הנה לעיל בפרשת יתרו נאמר בעשרת הדברות "ששת ימים תעבוד... ויום השביעי שבת לה' אלקיך..." (שמות כ, ט-ז). וכן בפרשת ואתחנן כתיב (דברים ה, יג-יד) נאמר "ששת ימים תעבוד... ויום השביעי שבת לה'".

ויש לעיין. מדוע בפרשתנו נאמר "יעשה מלאכה" דמשמעותו **"עשה"** ע"י אחרים ובשאר המקומות נאמר "תעבוד" דהיינו שאתה בעצמך תעבוד ותעשה את המלאכה? ב. מדוע בפרשתנו נקראת יום השביעי בשם "שבת שבתון" ואילו בשאר המקומות נקראת השבת רק "שבת" ולא "שבת שבתון"?

ויש שתירצו, דהנה במסכת ברכות (לה, ב): "רבי שמעון בן יוחאי אומר: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורח בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא, בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר (ישעיה סא, ה) 'ועמדו זרים ורעו צאנכם' וגו'. ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר (דברים יא, יד) 'ואספת דגנך'..." ע"כ.

מבואר דהעושה רצונו של מקום הרי שאצלו כל ימות השבוע הוא בבחינת 'שבת', מאחר ואין הוא עושה בעצמו מלאכות אלא שמלאכתו נעשית ע"י אחרים, וא"כ כשמגיע יום השבת הרי אצלו היא בגדר "שבת שבתון". ועל כזה אדם נאמר הפסוק שבפרשתנו: "ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון..." (שם), שבששת ימים "יעשה" מלאכתו ע"י אחרים, ולכן יום השבת אצלו היא בגדר "שבת שבתון". אבל מי שאין עושה רצונו של מקום דאז מלאכתו נעשית ע"י עצמו, א"כ אצלו יום השבת הוא רק בגדר "שבת" ולא "שבת שבתון", ועל זה נאמר הפסוקים האחרים הנ"ל ששת ימים "תעבוד" בעצמך, ויום השבת אצלו זה רק בגדר "שבת".

יהי רצון שנכבד את השבת בתוספת שבת ונענג את השבת בשבת קודש, ועיי' נזכה לנחלה בלי מיצרים. אגוט שבעס קודש. אמן.

לא מכניסים אורחים, ובשעה אחת עשרה וחצי מוציאים את הלוקחות. ובשתיים עשרה המקום נעול על מנעול ובריה.

והנה באחד מימי השישי בשעה אחת עשרה הגיע משרתו של הפריץ, ולא היה אפשרות לסגור עליו את הדלת. הוא בא והציע עסקה גדולה, ושאלתיו מה לעשות ניסיתי לומר לו שעכשיו אני צריך לסגור ונדבר ביום ראשון, 'ביום ראשון הפריץ לא יכולי [נוצרים]. אולי ביום שני? ענה לי משרתו של הפריץ אינך מתבייש? הפריץ רוצה לסגור איתך על עסקה שיהיה לך רווח עצום לכמה חודשים ואתה דוחה אותו ככה?! אמרו לי העוזרים הרי על דעת כן אינך לא התכוון, הרי לא נחלל שבת, נסגור קצת יותר מאוחר. שמעתי בקולם. הפריץ הגיע, התיישב ערכנו את פרטי העסקה שנמשכה זמן רב. לא חיללתי שבת, אבל מתי שאנשים הלכו לבית הכנסת, הגעתי הביתה. התבישתי מאד על כך שלא עמדתי בדיבורי, אך מצד שני כים כזה נפוח שימח את ליבי.

בלילה, בא אלי אבא בחלום 'בני, אני רוצה לתבוע אותך לדין תורה בבית דין של מעלה. עברת על התקיעת כף! היתה לו תביעה בבית דין של מעלה 'אני רוצה שהוא יבוא אלי, כי הוא מרמה ואינו עומד בשבועתו'.

אמרו לו בבית דין של מעלה 'בסך הכל, הרי הבן שלך לא חילל את השבת'. נכון, טען האב 'אבל הוא נתן תקיעת כף שיסגור בשתיים עשרה'. נהיה שם דיון שלם, לפתע הצטרף פלוני ואמר 'אני רוצה ללמד עליו זכות' כולם היטו אוזן לשמוע מה בפיו, והלה פתח ואמר:

'הרי ישנה הלכה "אין עונשין אלא אם כן מזהירין". אם כן, א"א לקחת אותו כך מהעולם ברגע אחד ומיד. עכשיו הזהרנו אותו, ועוד פעם אם חלילה יקרה, הוא יענש'.

שאלתי את בית דין של מעלה מי הוא היהודי, ואמרו לי: 'הרב מסיגעט'.

כאשר התעוררתי מהחלום אמרתי: 'אחרי שבת אבדוק ואברר אם ישנה עירה כזאת ואם אכן יש כזה רב. אם אין, הרי שהחלום הוא כלום - דברי חלומות שאינם מעלים ואינם מורידים. אבל התברר לי שישנה כזו עירה רחוקה. יצאתי לדרך לראות אם יש לה רב ומי הוא. מיד כאשר פתחתי את הדלת ראיתי שזה הוא, ושהחלום אמת!'

עכשיו כולם הבינו, למה הרבי לבש בגדי שבת - כדי שהיהודי יזהה אותו. (יחי ראובן)

***

תוספת שבת

וְשִׁמְרֶתֶם אֶת־הַשַּׁבָּת. (לא, יד). ולכאורה מדוע נאמר 'ושמרתם'. אלא מצינו אצל יעקב נאמר 'ואביו שמר את הדבר', וברש"י שם: 'היה ממתין ומצפה מתי יבא'.

כתב בספר 'להורות נתן' שזה הכוונה גם אצלנו, שאדם צריך שיחכה וימתין לכניסת שבת. כדקיי"ל, שצריך להוסיף מחול על קודש.

ועל פי זה פירש, מה שכתב **המג"א** (סימן רסט) בשם ספר 'מטה משה' דבליל שבת אומרים 'וינוחו בה' וביום שבת 'וינוחו בו', ובמנחה 'וינוחו בם' ויש להבין השינוי.

וכתב לבאר: דשבת היא לפעמים לשון זכר ולפעמים לשון נקבה. וזכר הוא המשפיע ונקבה היא המקבל. והנה שבת הוא קבוע ובבחינת זכר שהוא הנותן את הקדושה, אולם זה רק בעיצומו של